

ชุมชนศรัทธา : แนวทางการพัฒนาสังคมฐานศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ChumchonSattha : A Religion and Local Culture-based Social
Development Approach in Southern-Border Provinces

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส ผู้วิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ชุมชนศรัทธา : แนวทางการพัฒนาสังคมฐานศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ในจังหวัดชายแดนภาคใต้” นี้เป็นงานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๕ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาฐานคิดกระบวนการขับเคลื่อนโครงการชุมชนศรัทธา พร้อมทั้งประเมินผลการตอบรับและผลการดำเนินงานของโครงการฯ ทั้งในระดับชุมชนและระดับเครือข่ายในช่วง ๒ ปีแรก นับจากเริ่มโครงการเมื่อเดือนเมษายน ๒๕๕๑ จนถึงเดือนมีนาคม ๒๕๕๓

“โครงการชุมชนศรัทธา” เป็นโครงการหนึ่งที่พยายามปรับเปลี่ยนการขับเคลื่อนการพัฒนาในระดับชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และใช้ฐานศาสนารวมทั้งวัฒนธรรมท้องถิ่นในการพัฒนา ทั้งนี้เพื่อให้สามารถลดปัญหาความแตกแยกและความไม่ชัดเจนของแนวทางการพัฒนาที่เป็นอยู่ในระดับชุมชนในพื้นที่

งานวิจัยนี้ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก ด้วยการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการควบคู่กับการใช้แนวทางเชิงปริมาณมาเสริมการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ

ดำเนินการกับคน ๓ กลุ่ม คือ คณะทำงานโครงการชุมชนศรัทธา ผู้นำชุมชน และตัวแทนของครัวเรือนใน ๔ ชุมชนที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษา ใน ๔ จังหวัด ได้แก่ บ้านสะเต๊ะ อำเภอบาเจาะ (จังหวัดนราธิวาส) บ้านละเวง อำเภอไม้แก่น (จังหวัดปัตตานี) บ้านแยกใน อำเภอกาบัง (จังหวัดยะลา) และบ้านลำลอง อำเภอนาทวี (จังหวัดสงขลา)

ผลการศึกษาพบว่าฐานคิดของโครงการชุมชนศรัทธา มาจากความเชื่อพื้นฐานที่ว่า การพัฒนาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ควรอยู่บนพื้นฐานของความศรัทธาในศาสนา เพราะหากเอาความศรัทธาทางศาสนาเป็นฐานในการขับเคลื่อน น่าจะเป็นแนวทางที่มุ่งส่งเสริมให้เกิดการกระทำกิจกรรมที่มุ่งสร้างคุณธรรมและความมีคุณธรรม

กระบวนการขับเคลื่อนชุมชนศรัทธา เริ่มต้นจากการทำความเข้าใจกับฐานคิดของการพัฒนาในกลุ่มแกนนำ และมีการแต่งตั้งคณะทำงานโครงการชุมชนศรัทธา เพื่อทำการขับเคลื่อนลงสู่หมู่บ้าน ผ่านผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน ไปยังชาวบ้าน เพื่อชี้แจงถึงวัตถุประสงค์และความเป็นมา รวมทั้งฐานคิดของโครงการ ตลอดจนแนวทางการดำเนินงานของคณะทำงาน แล้วพยายามกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมต่างๆที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนกระบวนการ

กิจกรรมการขับเคลื่อนเชิงกระบวนการ เริ่มขึ้นเมื่อทำการประเมินเบื้องต้นว่าชุมชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ จึงเริ่มวางแผนเพื่อดำเนินการขับเคลื่อนผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ตามแผนงาน ๒ แผนงาน คือ แผนงานการเสริมสร้างขบวนการขับเคลื่อนเครือข่าย และแผนงานการขับเคลื่อนงานในระดับพื้นที่รวมทั้งมีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และติดตามการขับเคลื่อนเป็นระยะๆ

สำหรับการตอบรับแนวคิดและวิธีการดำเนินงานโครงการชุมชนศรัทธานั้นผู้วิจัยทำการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ใน ๒ ระดับ คือ ระดับแกนนำชุมชน และสมาชิกชุมชนหรือชาวบ้านทั่วไป ผลการสัมภาษณ์แกนนำชุมชน พบว่าแนวคิดการพัฒนาของโครงการชุมชนศรัทธาได้รับการตอบรับจากระดับแกนนำชุมชนอย่างดี แต่ผลการสัมภาษณ์ตัวแทนครัวเรือนในชุมชนมีความแตกต่างบ้างระหว่างชุมชน ในเรื่องของการรับรู้เกี่ยวกับชุมชนศรัทธา ความเข้าใจและความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและจุดเน้นของโครงการฯ ตัวแทนครัวเรือนมีความเข้าใจ และรับรู้ อย่างหลากหลาย โดยมีสมาชิกของชุมชนเพียงบางส่วนที่เข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมหรือประโยชน์ของกิจกรรมที่โครงการดำเนินการ ส่วนความคิดเห็นที่มีต่อโครงการฯ มีความแตกต่างกันบ้างระหว่างชุมชนแต่ในภาพรวมพบว่ามี ความสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนเป็นไปทางบวก

ผลการดำเนินโครงการและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการชุมชนศรัทธา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากโครงการฯ โดยระบุว่ามีส่วนทำให้เกิดการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาชุมชนในระดับปานกลางและระดับมาก และเมื่อสอบถามความพึงพอใจผลการดำเนินงานโดยรวมของชุมชน คำตอบที่ได้พบว่าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับปานกลางและระดับมากในสัดส่วนที่สูง โดยมีปัญหาที่สอดคล้องกันในระหว่างชุมชน ได้แก่ ปัญหาการขาดความเข้าใจที่ดี งบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอและขาดความชัดเจนในการจัดสรร รวมทั้งปัญหาความไม่ต่อเนื่องในการดำเนินงาน

กล่าวโดยสรุปการศึกษานี้ แสดงให้เห็นว่าการขับเคลื่อนโครงการฯ ในลักษณะนี้ ได้รับการตอบรับอย่างดี โดยคนในชุมชนทั้งระดับแกนนำและสมาชิกชุมชนเห็นพ้องว่าเป็นแนวทางที่ดีของการพัฒนามีการบูรณาการหลักการดำเนินชีวิตกับหลักคำสอนของศาสนาอย่างชัดเจนและเป็นเนื้อเดียวกัน อีกทั้งมีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ศึกษา จึงเสนอแนะว่าเป็นการดีหากหน่วยงานด้านการพัฒนาชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้พิจารณานำแนวทางการพัฒนาฐานศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้ในการทำงานพัฒนาสังคมให้เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน

เรียบเรียงโดย นิดา ชัยชิตาทร*

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผู้เรียบเรียง* ได้วิเคราะห์ และสรุปผลการศึกษาเพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจของบุคคลทั่วไป หากประสงค์ศึกษารายละเอียดงานวิจัยเรื่องดังกล่าว สามารถสืบค้นรายงานวิจัยได้ที่ หอสมุดสุโขม นวพันธ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) <http://library.nida.ac.th>